

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

Study about Materials and Technic of Fresh Stucco Art, Group of Phetchaburi Craftsmen.

การศึกษาวัสดุ และเทคนิคศิลปะการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี

นภดล สังวาลเพชร

ABSTRACT

The objective of this study is to review materials and techniques of fresh stucco art of Phetchaburi craftsmen. The emphasis of this study is based on the knowledge of materials and technic of fresh stucco art for conservation, development, and the method of interview from experts in the aspect of fresh stucco art, from Phetchaburi craftsmen. Ten Phetchaburi craftsmen, the materials selected and used were a mixture of fresh stucco with necessary and inevitable materials applied.No other materials were used; except for lime and sand for raw replacement use.

The main mixture included straw paper or dry paddy straw, for the functionality and purpose of fiber. Palm sugar and glue from animal skin, was applied to connecting and coordinating the base mixture. It was found that this unique technique in fresh stucco art, group of Phetchaburi craftsmen, was asymmetric aspect to be flexible according to intellect, emotion and feeling of craftsmen,

until it occurs as a specific form of Phetchaburi craftsmen.

Currently craftsmen will use a method of gilding and decoration by using color glass, which craftsmen in field of fine arts call: “gilding glass groove” to be used with stucco art. In addition to helping stucco art for remarkable gilding still protects texture of lime to have longer life.

Keywords: Fresh Stucco, Materials, Phetchaburi Craftsmen, Technic

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัสดุ และเทคนิคศิลปะการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี มุ่งเน้นศึกษาองค์ความรู้ทางด้านวัสดุ และเทคนิคงานปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี เพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาสู่การประยุกต์ใช้ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ จากช่างผู้เชี่ยวชาญด้านการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี จำนวน 10 ท่าน เน้นศึกษาถึงการเลือกใช้วัสดุ ความสำคัญของวัสดุ และเอกลักษณ์ด้านเทคนิคของการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี พบว่าวัสดุที่เลือกใช้เป็นส่วนผสมของปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี ประกอบด้วยวัสดุหลัก คือวัสดุที่จำเป็นต้องมีขาดไม่ได้ และไม่สามารถใช้สิ่งอื่นทดแทนได้ ซึ่งได้แก่ ปูนขาว และทราย ส่วนผสมหลัก คือวัสดุที่ใช้เป็นส่วนผสมขาดไม่ได้ แต่สามารถใช้สิ่งอื่นทดแทนได้ ซึ่งได้แก่ กระจาดขาง หรือขางข้าวแห้ง ทำหน้าที่เป็นเส้นใย น้ำตาลโตนด และกาวหนังสัตว์ ทำหน้าที่เป็นตัวยึดประสาน ส่วนในด้านเทคนิค พบว่าเทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์ในงานปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี คือ

นภดล สังวาลเพชร อาจารย์ประจำสาขาวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์
หัตถกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร,
โทรศัพท์ 0-2160-1388 ต่อ 303, e-mail : n.sangwalpetch@gmail.com

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ความอสมมาตร ซึ่งเป็นการพลิกแพลงไปตามสติปัญญา และอารมณ์ความรู้สึกของช่างจนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของสกุลช่างเพชรบุรี และในปัจจุบันนิยมนำวิธีการลงรักปิดทอง และการประดับด้วยกระจกสี ซึ่งช่างในสาขาประณีตศิลป์เรียกว่า งานปิดทองร่องกระจก มาใช้ร่วมกับงานปั้น นอกจากนี้เป็นส่วนช่วยเสริมให้งานปูนปั้นเด่นยิ่งขึ้นแล้วยังเป็นการปกป้องให้เนื้อปูนมีอายุยืนนานขึ้นอีกด้วย

คำสำคัญ: วัสดุ, เทคนิค, ปั้นปูนสด, สกุลช่างเพชรบุรี

บทนำ

สกุลช่างเพชรบุรี เป็นสกุลช่างที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน อันเนื่องมาจากเป็นสกุลช่างที่เกิดขึ้นในจังหวัดเพชรบุรีเมืองลูกหลวงสมัยอยุธยาที่มีความใกล้ชิดกับราชธานีเป็นอันมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สกุลช่างเพชรบุรีได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปะทุกแขนงมาจากกรุงศรีอยุธยา จนมีความรุ่งเรือง และเป็นที่ยอมรับยกย่องทางด้านงานศิลปกรรม มาอย่างต่อเนื่อง

ศิลปะปั้นปูนสด เป็นศิลปะแขนงหนึ่งของสกุลช่างเพชรบุรี ที่มีการสืบทอดจนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ซึ่งเป็นเทคนิคการประดับตกแต่ง ที่ช่างไทยนิยมนำมาใช้ในการตกแต่งลวดลายบนงานสถาปัตยกรรมที่ก่อสร้างด้วยอิฐ หรือศิลาแลง มีปรากฏตั้งแต่สมัยทวารวดีและยังคงเป็นที่นิยมสืบต่อกันมาทุกยุคสมัยไม่ขาดระยะ เป็นงานศิลปะอีกประเภทหนึ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของช่างเมืองเพชรบุรีทั้งในรูปแบบ และฝีมือช่างที่มีความโดดเด่นด้วยความ อสมมาตร เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่ถูกถ่ายทอดด้วยอารมณ์ความรู้สึกของช่างโดยไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ ในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสดที่มีความสวยงามนี้ สิ่งสำคัญคือ ปูนดำ วัสดุหลักที่ต้องมีความเหมาะสมกับงานปั้น ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญเชิงช่าง ความเป็นคนช่างสังเกต อีกทั้ง

ด้านเวลา ความอดทน เพื่อให้ได้ปูนที่มีคุณภาพที่เหมาะสม (สุรางค์ศรี พวงมะลิ 2556)

งานศิลปะทุกประเภทย่อมมีกรรมวิธีในการสร้างสรรค์เฉพาะตนตามความนิยมแต่ละยุคสมัย กรรมวิธีนี้ย่อมขึ้นอยู่กับเทคนิคหรือความสร้างสรรค์ของสกุลช่างที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ผลงานศิลปะแต่ละแห่งอาจเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน แต่วิธีการกระทำหรือการสร้างสรรค์จะไม่เหมือนกัน ตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้ศิลปกรรมในแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกันอาจเนื่องจาก วัสดุอุปกรณ์ และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นสำคัญ

ด้วยเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทแทนที่การผลิตด้วยแรงงานมนุษย์แบบเดิม ส่งผลให้สินค้าที่ออกสู่ตลาด มีคุณภาพ รูปร่างลักษณะคล้ายคลึงกัน ผู้ผลิตจึงเกิดการตื่นตัวในการสร้างกลยุทธ์การผลิตให้เกิดความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเพื่อสร้างความแตกต่าง ความน่าสนใจให้กับผลิตภัณฑ์ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีมาผนวกเข้ากับคุณลักษณะเด่นจากพื้นฐานที่มีอยู่ อันเกิดจากสิ่งแวดล้อม ทักษะ และศิลปวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาอันเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนา และยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ อีกทั้งเป็นการสร้างมูลค่าจากคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค (อภิสิทธิ์ ไล่ศัตรูไกล 2553 : 5)

ยิ่งด้วยในปัจจุบันวัสดุถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในงานออกแบบ นักออกแบบมักนำการวิเคราะห์ลักษณะของวัสดุมาเป็นประเด็นในการออกแบบ (Form Follow Material) แปรรูปให้เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบสมัยใหม่ (นันทนี นิยมทรัพย์: 1) การผสมผสานระหว่างวัสดุกับการออกแบบได้แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดผลงานใหม่ๆ ที่ดูแปลกตา และเหนือความคาดหมาย ในขณะที่เดียวกันกระแสการอนุรักษ์และใส่ใจสิ่งแวดล้อมก็เป็นแรงบันดาลใจสำคัญอีกประการหนึ่งในการเลือกใช้วัสดุของนักออกแบบ

จึงมีการคิดค้นสร้างสรรค์หรือพัฒนาวัสดุใหม่ๆ ขึ้น จากทรัพยากรที่มีอยู่

ศิลปวัฒนธรรมจึงถือเป็นทรัพยากรหนึ่งที่มีคุณค่า สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะยังความเจริญทางวัตถุของโลกก้าวหน้ามากเพียงใดความต้องการในการแสดงออกถึงความเป็นมนุษย์จะยิ่งเพิ่มพูนขึ้น ซึ่งสิ่งที่จะแสดงออกถึงความเป็นมนุษย์ได้ดีที่สุดอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันคือ การบริโภคสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาหรือทักษะของมนุษย์ด้วยกันเอง

ดังนั้นภูมิปัญญาอันเป็นองค์ความรู้สำคัญที่เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงการศึกษา หรือประยุกต์ใช้ได้ทั้งสิ้น แต่การศึกษาภูมิปัญญาเชิงช่าง มักเน้นศึกษาเรื่องสุนทรียภาพทางความงามเป็นหลัก ยังขาดการศึกษาถึงภูมิปัญญาในเรื่องวัสดุ และเทคนิค ซึ่งอาจเป็นผลให้องค์ความรู้เชิงช่างด้านวัสดุ และเทคนิคไทยโบราณสูญหายไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.ศึกษาวัสดุการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี
- 2.ศึกษาเทคนิคการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี

ระเบียบวิธีวิจัย

1.การศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการวิจัยดังนี้

1.1 ศึกษาค้นคว้า จากเอกสารโดยศึกษาจากหนังสือ บทความ แนวคิด ทฤษฎีงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัสดุ และเทคนิคศิลปะการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี

1.2 ศึกษาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นการรวบรวม

ข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

2.กลุ่มตัวอย่าง คือ ช่างปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี จำนวน 10 คน

3.เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลในการวิจัยส่วนนี้เป็นแบบสัมภาษณ์

3.1 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบเลือกตอบด้านวัสดุที่เป็นส่วนผสมสำคัญ

3.2 แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบประเมินการให้ความสำคัญของวัสดุ และลักษณะที่สามารถบ่งบอกความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสกุลช่างเพชรบุรี โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยกำหนดคะแนน 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ นำมาหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์แปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

4. เก็บรวบรวมข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์หาค่าคะแนนเฉลี่ย แสดงวัสดุที่เป็นส่วนผสมของสกุลช่างเพชรบุรี ดังแสดงผลในตารางที่ 1

5.2 วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยที่ได้มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์แปลความหมายเป็นค่าคะแนนของการจัดลำดับความสำคัญของวัสดุ ดังแสดงผลในตารางที่ 2 และลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของสกุลช่างเพชรบุรี ดังแสดงในตารางที่ 4

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ผลการวิจัย

1. วัสดุที่เลือกใช้เป็นส่วนผสมของปูนสด สกูลช่างเพชรบุรี พบว่า จากช่างปั้นปูนสดสกูลช่างเพชรบุรีจำนวน 10 คน มีคำตอบทั้งสิ้น 56 คำตอบ ซึ่งวัสดุที่มีการเลือกใช้มีดังนี้

1.1 มีผู้เลือกปูนขาว 10 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 (คำนวณจาก 10/56) หรือร้อยละ 100 (คำนวณจาก 10/10)

1.2 มีผู้เลือกทราย 10 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 (คำนวณจาก 10/56) หรือร้อยละ 100 (คำนวณจาก 10/10)

1.3 มีผู้เลือกกาวหนังสือ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 (คำนวณจาก 10/56) หรือร้อยละ 100 (คำนวณจาก 10/10)

1.4 มีผู้เลือกน้ำตาลโตนด 8 คน คิดเป็นร้อยละ 14.3 (คำนวณจาก 8/56) หรือร้อยละ 80 (คำนวณจาก 10/10)

1.5 มีผู้เลือกโมลาส 4 คน คิดเป็นร้อยละ 7.1 (คำนวณจาก 4/56) หรือร้อยละ 40 (คำนวณจาก 4/10)

1.6 มีผู้เลือกน้ำอ้อย 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 (คำนวณจาก 2/56) หรือร้อยละ 20 (คำนวณจาก 2/10)

1.7 มีผู้เลือกฟางข้าว 2 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 (คำนวณจาก 2/56) หรือร้อยละ 20 (คำนวณจาก 2/10)

1.8 มีผู้เลือกกระดาษฟาง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 (คำนวณจาก 10/56) หรือร้อยละ 100 (คำนวณจาก 10/10)

ตารางที่ 1 แสดงการเลือกใช้วัสดุสำหรับเป็นส่วนผสมของปูนสดสกูลช่างเพชรบุรี

วัสดุ	จำนวนที่เลือกใช้	ร้อยละจากจำนวนคำตอบ (56 คำตอบ)	ร้อยละจากจำนวนช่าง (10 คน)
ปูนขาว	10	17.9	100
ทราย	10	17.9	100
กาวหนังสือ	10	17.9	100
น้ำตาลโตนด	8	14.3	80
กากน้ำตาล (โมลาส)	4	7.1	40
น้ำอ้อย	2	3.6	20
ฟางข้าว	2	3.6	20
กระดาษฟาง	10	17.9	100

2. ผลการวิเคราะห์การลำดับความสำคัญในการเลือกใช้วัสดุ พบว่า ช่างปั้นปูนสดสกูลช่างเพชรบุรีให้ความสำคัญในการเลือกใช้วัสดุ ปูนขาว และทรายในระดับมากที่สุด รองลงมาให้ความสำคัญของ กาว ในระดับมาก และให้ความสำคัญของเส้นใย ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการให้ความสำคัญของวัสดุที่เป็นส่วนผสมปูนสด

ส่วนผสม	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความสำคัญ
ปูนขาว	5.00	0.00	มากที่สุด
ทราย	4.50	0.707	มากที่สุด
กาว	3.50	0.527	มาก
เส้นใย	3.20	0.789	ปานกลาง

3. ผลการวิเคราะห์ วัสดุส่วนผสมปูนสดสกูลช่างเพชรบุรี มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาโดยประยุกต์ตามชนิดของวัสดุในเวลานั้น ตามความ

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

สะดวก ง่าย และขึ้นอยู่กับราคาวัสดุ รายละเอียดของวัสดุ และส่วนผสม ประกอบด้วย ปูนขาว ทราย กาว (สกลช่างเพชรบุรีใช้ น้ำตาลโตนด กาวหนังสัตว์ และกากน้ำตาลหรือโมลาส) และเส้นใย (สกลช่างเพชรบุรีใช้ กระดาษลัง กระดาษฟาง และฟางข้าว)

ตารางที่ 3 แสดงส่วนผสมของปูนสกลช่างเพชรบุรี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ปี พ.ศ.	วัสดุส่วนผสม			
	ปูนขาว	ทราย	เส้นใย	กาว/ตัวยึด
สูตรโบราณ	ปูนขาว 5 ส่วน	ทราย 2 ส่วน	(ไม่ได้ระบุชนิด) 1 ส่วน	(ไม่ได้ระบุชนิด) 1 ส่วน
พ.ศ. 2548	ปูนขาว	ทรายละเอียด	กระดาษฟาง	น้ำตาลโตนดเดียวกับกาวหนังสัตว์
พ.ศ. 2556	ปูนขาว	ทราย	กระดาษลัง (แช่น้ำค้างคืนจนเปื่อยบับหมาดๆ และตำ)	กากน้ำตาล(โมลาส)เดียวกับกาวหนังสัตว์
ปัจจุบัน (พ.ศ. 2558)	ปูนขาว	ทรายละเอียด	กระดาษฟาง หรือ ฟางข้าวแห้ง	น้ำตาลโตนดและกาวหนังสัตว์

4. ผลการวิเคราะห์ ด้านรูปแบบที่สามารถแสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสกลช่างเพชรบุรีได้ดีที่สุด คือการปั้นในรูปแบบอสมมาตร และการประดับด้วยกระจก

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรูปแบบที่สามารถแสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสกลช่างเพชรบุรี (N=10)

รูปแบบ	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับแสดงเอกลักษณ์งานปั้นปูนสกลช่างเพชรบุรี
 อสมมาตร	5.00	0.00	มากที่สุด
 ประดับกระจก	4.80	0.422	มากที่สุด
 ตัวทับลาย	3.40	0.699	ปานกลาง

สรุปและอภิปรายผล

โครงการวิจัยการศึกษาวีสดุ และเทคนิคศิลปะการปั้นปูนสกลช่างเพชรบุรี เน้นการศึกษา ค้นคว้าเพื่อรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวีสดุ และเทคนิคในการสร้างสรรค์งานปั้นปูนสกลช่างเพชรบุรีโดยมีการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งทางด้าน

วรรณกรรม บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่ ในการสำรวจ และแบบสอบถาม ซึ่งสามารถสรุปเป็น ผลการวิจัยได้ ดังนี้

จากการศึกษาด้านวัสดุ พบว่า ปูนสด หรือ ปูนตา ที่ใช้ในการสร้างสร้งงานศิลปะปูนปั้นสกุลช่าง เพชรบุรี นั้นประกอบด้วย

1. ปูนขาว ถือได้ว่าเป็นวัสดุหลัก มีหน้าที่ทำ ให้ก้อนปูนมีความแข็งแรงด้วยแรงยึดของแคลเซียม โครงสร้างจะแข็งตัวมากยิ่งขึ้นเมื่อเวลาผ่านไปนาน เพราะอนุของแคลเซียมในตัวปูนขาวจะจับยึดกันเอง อย่างทั่วถึงทำให้เกิดความแข็ง ดังนั้น จึงต้องมีปูนขาว เป็นหลักในการทำปูนตาจะขาดไม่ได้ ซึ่งจะต้องเลือก เอาปูนขาวบริสุทธิ์ที่ไม่ปนเปื้อน และมีความละเอียด ผ่านตะแกรงตาถี่เป็นฝุ่นแป้ง

2. ทราย ทรายเป็นวัสดุที่มีหน้าที่ทำให้แน่น แข็ง และทรงตัว ซึ่งเม็ดทรายที่แทรกอยู่ในปูนตานี้จะทำให้เกิดความแข็งแรงแน่นตัว อีกทั้งทำให้เกิดการทรง ตัวได้ดีในขณะที่ปูนยังเปียกเพื่อใช้ปั้น และหลังจากปั้น เสร็จแข็งตัวแล้ว จะขาดทรายไม่ได้ ซึ่งทรายที่จะ นำมาใช้ต้องเป็นทรายน้ำจืด มีความละเอียดผ่าน ตะแกรงตาถี่ๆ มาแล้ว และจะต้องสะอาดไม่ปนเปื้อน ดินโคลน หรือละอองฝุ่น หรือเศษวัสดุอื่นใด และ จะต้องไม่ใช่ทรายที่เกิดจากหินผุ

3. กระจาดผง หรือผงข้าวแห้ง เป็นวัสดุที่ จำเป็นอย่างหนึ่งในการนำมาเป็นส่วนผสมของปูนตา สกุลช่างเพชรบุรี มีหน้าที่เป็นเส้นใยเพื่อเหนียวรั้ง ประสานภายในก้อนปูน จะช่วยยึดโยงกลุ่มปูนไว้ ด้วยกัน แต่อายุไม่นานก็จะสลายไป จากนั้นปูนจะยึด กันเอง การเลือกเส้นใยใช้ในปูนตาจะมีความแตกต่างกันไปแต่ละท้องที่ ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่าง กัน จึงอาจกล่าวได้ว่าเส้นใยเป็นส่วนผสมที่สำคัญอย่าง หนึ่งของปูนตา

4. น้ำตาลโตนด และกาวหนังสัตว์ เป็นวัสดุที่ มีบทบาทสำคัญในปูนตา เนื่องจากมีหน้าที่เป็นตัวยึด ระหว่างอนุเล็กๆ ให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกัน แต่จะทำ

หน้าที่เป็นตัวยึดในระยะสั้น ๆ พอนานไปก็จะสลายตัว ปลดปล่อยให้เป็นหน้าที่ของปูนยึดกันเองต่อไป กล่าวได้ว่า กาวหรือตัวยึดนั้นเป็นส่วนผสมที่สำคัญสิ่งหนึ่งในปูนตา สำหรับช่างจะใช้อะไรเป็นตัวยึด สามารถจะเลือกใช้ได้ตามความสะดวกในการหา และการใช้งาน ซึ่งจะ แตกต่างกันตามสภาวะของท้องถิ่นนั้นๆ

จากการศึกษาด้านเทคนิค พบว่า งานปูนปั้น เป็นศิลปะอีกแขนงหนึ่งของศิลปะสกุลช่างเพชรบุรี ซึ่ง มีการสืบทอดวิชาความรู้กันมาอย่างต่อเนื่องจากอดีต จนถึงปัจจุบัน เป็นงานศิลปะซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง เอกลักษณ์ของช่างเมืองเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี ทั้งใน รูปแบบและฝีมือช่าง ความโดดเด่นในด้านรูปแบบของ งานปูนปั้นสกุลช่างเมืองเพชรบุรี คือความอสมมาตร เหตุผลที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะช่างเมืองเพชรบุรี สร้างงานจากอารมณ์ และความรู้สึกของตนเอง ไม่ยึด กับแบบแผน และกฎเกณฑ์เช่นอยุธยา ดังนั้นงานปูน บินสกุลช่างเมืองเพชรบุรีจึงพลิกแพลงไปตาม สติปัญญา และอารมณ์ความรู้สึกของช่างอย่างแท้จริง นอกจากนั้นช่างปูนปั้นได้นำรูปแบบของการแกะสลัก ไม้มาประยุกต์เป็นงานปูนปั้น โดยการปั้นลายยื่น ออกมาจากผนังหน้าบัน และบางตอนก็มีการปั้นลาย สอดสลับพันเกี่ยวกัน โดยใช้โครงลวดช่วยในการยึด เหนี่ยวส่วนรูปแบบในการปั้นลายนั้น

ปัจจุบันงานปูนปั้นตามรูปแบบของช่าง เพชรบุรี นิยมนำวิธีการลงรักปิดทอง และกระจกลีมา ประดับตกแต่ง ซึ่งช่างในสาขาประณีตศิลป์ เรียกว่า งานปิดทองร่องกระจก เมื่อดูแล้วจะแพรว พราวมีลายเด่นเป็นสง่า วิธีการปิดทองร่องกระจกนั้น ช่างจะดำเนินการหลังจากงานปูนปั้นเสร็จสมบูรณ์แล้ว เพราะนอกจากเป็นส่วนช่วยเสริมให้งานปูนปั้นเด่น ยิ่งขึ้นแล้วยังเป็นการปกป้องให้เนื้อปูนมีอายุยืนนานขึ้น อีกด้วย

จากผลสรุปการศึกษาวัสดุ และเทคนิคศิลปะ การปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรีจะเห็นว่าวัสดุในงาน

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรีสามารถจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. วัสดุหลัก คือวัสดุที่จำเป็นต้องมี จะขาดไม่ได้ และไม่สามารถใช้สิ่งอื่นมาทดแทนได้ ซึ่งได้แก่ ปูนขาว และทราย

2. ส่วนผสมหลัก คือวัสดุที่ใช้เป็นส่วนผสม จะขาดไม่ได้ แต่สามารถใช้สิ่งอื่นทดแทนได้ ซึ่งได้แก่ กระจาดขาง หรือขางข้าวแห้ง ทำหน้าที่เป็นเส้นใย น้ำตาลโตนด และกาบหนังกัดัว ทำหน้าที่เป็นตัวยึดประสาน

รูปแบบและเทคนิคที่เป็นเอกลักษณ์ในงานปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี ประกอบด้วย

1. รูปแบบความเหมาะสม เป็นการพลิกแพลงไปตามสติปัญญา และอารมณ์ความรู้สึกของช่าง จนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะของสกุลช่างเพชรบุรี

2. เทคนิคงานปิดทองร่องกระจก นอกจากเป็นส่วนช่วยเสริมให้งานปูนปั้นเด่นยิ่งขึ้นแล้วยังเป็นการปกป้องให้เนื้อปูนมีอายุยืนนานขึ้น เนื่องจากทองและกระจกจะเป็นสิ่งที่เคลือบเนื้อปูนไว้ไม่ให้โดนแดดและฝน เมื่อระยะเวลาผ่านไปส่งผลให้เนื้อปูนกลายเป็นหิน และเมื่อทองหรือกระจกหลุดออกก็ยังคงความสมบูรณ์ของงานปูนปั้นไว้ ดังเช่น ศิลปะปูนปั้นวัดเขابันได้อิฐ จังหวัดเพชรบุรี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาด้านวัสดุและเทคนิคศิลปะการปั้นปูนสดสกุลช่างเพชรบุรี เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลขั้นพื้นฐานของการสร้างสรรคงานปูนปั้น ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการค้นคว้าภูมิปัญญาเชิงช่างของไทย

1.2 เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ หรือเป็นกรณีศึกษาด้านวัสดุ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษากลุ่มสกุลช่างอื่นๆ เพื่อเป็นการเปรียบเทียบคุณสมบัติทางด้านวัสดุ และเทคนิคที่ให้ผลชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ทองร่วง เอ็มโอษฐ์. (2558). ศิลปินแห่งชาติประจำปี 2554 สาขาทัศนศิลป์. สัมภาษณ์, 13 มิถุนายน.

นัทนี เนียมทรัพย์. แนวทางการออกแบบรูปทรง โดยอิงวัสดุ “Form follows material”. ภาควิชาการออกแบบอุตสาหกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรางค์ศรี พวงมะลิ. (2556). งานปูนปั้น. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 30 มกราคม 2558. จาก <http://www.m-culture.go.th/petchaburi/index.php/องค์ความรู้-3/องค์ความรู้-ละเอียด/item/งานปูนปั้น>.

อภิสิทธิ์ ไส้สตรูโกล, บรรณาธิการ. (2553). คุณค่าที่ขายได้. คิต 2, (2) : 5.